

CANONES PAENITENTIALES

CVM QVIBVS DAM NOTIS
ANTONII AVGVSTINI
ARCHIEPISCOPI
TARRACONENSIS.

TARRACONE
APVD PHILIPPVM MEY
CIC CI CIC
I. XXII.

CALL:SAC:IESV:ALM:ET DONO REGVM

ANTONII AVGVSTINI
ARCHIEPISCOPI TARRACONENSIS
PRAEFATIO.

TRES Paenitentiae sacramenti partes constat esse: Contritionem, Confessionem, et satisfactionem. De satisfactione in concilio Tridentino tum sessione sexta capite quartodecimo, tum sessione XIV. capite octavo agitur; doceturq. ieiuniis, eleemosynis, orationib. et aliis piis spiritualis vitae exercitationib. faciendam; hos enim fructus dignos paenitentiae vocat, qui a Christo domino Patri offeruntur. Debent ergo, inquit synodus, sacerdotes Domini, quantum spiritus, et prudentia suggererit, pro qualitate criminum, et paenitentium facultate, salutares, et conuenientes satisfactiones iniungere. ne si forte peccatis conniveant, et indulgentius cum paenitentib. agant, leuissima quaedam opera pro grauiissimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem prae oculis; vt satisfactionio, quam imponunt, non sit tantum ad nouae vitae custodiā, et infirmitatis medicamentum; sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam, et castigationem. Nam Claves sacerdotum non ad soluen-

ij. dum

Hoc libro continentur

- I Paenitentiale Romanum.
- II Venerabilis Bedae presbyteri de
remediis peccatorum.
- III Rabani Mauri Moguntinensis
Archiepiscopi Paenitentium li
ber.
- IV Sancti Gregorii Nysaeni Episco
pi epistula canonica ad san
ctum Letoium Melitenes Epi
scopum.
- V Sancti Gregorii Thaumaturgi
Episcopi Neocaesariensis epi
stulae canonicae canon vlti
mus.
- VI Canones paenitentiales Astensis.

MORALITATIS
PAE N I T E N T I A L E

R O M A N V M.

Tit. I. De homicidio.

INDEX CAPITV LORVM.

De interfectoribus sacerdotum.	CAP. I.	tarie, siue nolenter.	xiv.
De eadem re.	II.	Si plures homines vnum impugnauerint.	xv.
De homicidio non sponte commisso.	III.	De homicidiis diuersis ab ecclesiasticis viris commissis.	xvi.
De domina, quae in furore suo ancillam suam verbauerit, et sic perierit.	IV.	De illo, qui consentit ad homicidium faciendum.	xvii.
De illo, qui publice paenitentem occiderit.	V.	De illo, qui aliquem percussit, et sanguinem fuderit.	xix.
De insano, si homicidium perpetraverit.	VI.	De eo, per cuius consilium homicidium fit.	xix.
Quod tria sint genera homicidarum.	VI I.	De illo, qui iussu Principis tyrannum occiderit.	xx.
De illo, qui non vult reconciliari fratri suo.	VI X.	De eo, qui pugnauerit cum aliis contra aliquem, et occisus fuerit.	xxi.
De detraetoribus.	IX.	De illo, qui patrem, aut matrem, aut alios propinquos occiderit.	xxii.
De illis, qui pro vindicta parentum homicidium committunt.	X.	De illo, qui debilitauerit aliquem in aliquo membro.	xxiii.
De illo, qui vxorem suam sine iudicio occiderit.	XI.	De illo, qui interficerit furum, aut latronem.	xxiv.
De eadem re.	XI I.	De illo, qui accusauerit aliquem, et occisus fuerit.	xxv.
De his, qui patrem, matrem, fratrem, aut sororem occidunt.	XI I I.	De ea, quae filium suum occiderit.	xxvi.
De diuersis homicidiis voluntariis, siue nolenter.			

A

De

IN PAENITENTIALE ROMANVM NOTAE.

TITVL. I. DE HOMICIDIO.

CAP. I. ex concilio Magotiensi cap. xxiv.) Ex synodo Moguntina sub Rabano Archiepiscopo cap. 24. in conciliis Surianae editionis. Habet Burchar. Urmacien. lib. 6. c. 7. Iuo Carnoten. parte 10. c. 136. decret. Gratian. sine Palea 17. q. 4. c. 24. Bernar. Papien. cap. 2. de purgat. vulg. in. 1. collectio. decretal. Gregor. 9. c. 2. de paemiten. & remiss. super duodecim vomeres feruentes se expurget) Haec recte omessa sunt a Gregorio nono, ut pote cum sint haec ferri carentis, aquae feruentis, & singulare certaminis probationes, quae purgatio vulgaris dicebatur, prohibitae Caelestini, Innocentii, & Honorii terii constitutionib. quae exstant sub titulo de purgatione vulgari lib. 5. decretal. Olim tamen haec a barbaris accepta diu obseruata sunt, ut ex Iuonis Carnoten. epistola tempore Urbani et Paschali minoris scriptis constat, epist. 68. ad Gildebertum Cenoman. Episcopum, et epist. 200. ad Guillelmum militem, et epist. 245. ad Ioan. Aurelian. Episcopum, & epist. 250. ad Ricardum Remen. Archiepiscopum. Viden. Grat. 2. q. 5. vel alius q. 4. c. 7. uilenam in fine, & c. 15. nobilis.

V E N E R A B I L I S
B E D A E P R E S B Y T E R I
D E R E M E D I I S P E C C A T O R V M .

P R A E F A T I O .

DE R E M E D I I S peccatorum paucissima haec, quae sequuntur, ex priorum monimentis excerptimus: in quibus tamen omnibus non auctoritate censoris, sed consilio potius compatientis usi sumus, sollerter admonentes doctum quemque sacerdotem Christi; ut in vniuersis, quae hic adnotata reperit, sexum, aetatem, condicionem, statum, personam cuiusque paenitentiam agere volentis, ipsum quoque. cor paenitentis curiose discernat, et secundum haec, ut sibi visum fuerit, singula quaque. iudicet. Quibusdam namque a cibis abstinentendo, nonnullis genua saepius flectendo, siue in cruce stando, aut aliud aliquid huiusmodi, quod ad purgationem peccatorum pertinet, faciendo; plurimis vniuersa haec agendo, sua necesse est errata corrigeri: quae vniuersa in examine discreti debet pendere iudicis.

Excerptum de canonib. catholicorum Patrum, vel paenitentiae, ad remedium animarum, domini Agberti Archiepiscopi.

C A P . I .

INSTITUTIO illa sancta, quae fiebat in diebus patrum nostrorum, rectas vias numquam deseruit, qui instituerunt paenitentibus, atque lugentibus suas passiones ad vera medicamenta salutis: quia diuersitas culparum diuersitatem facit paenitentibus medicamentorum. vel sicut medici cor-

a porum

IN BEDAM PRESBY-
TERVM DE REMEDIIS
PECCATORVM NOTAE.

IN PRAEFAT.

sexum, aetatem et c.) Haec inueni in fragmen. Caro-
li, vel potius apud Amilarium, ut in veteri libro est.

Consideret etiam sexum &c.

a cibis abstinendo) alios eleemosynas dando, addic-
Amil.

sive in cruce stando) Valde placet, quod hic dicitur,
licet id alibi non legerim in hoc genere librorum, nisi
apud Amilar. Affine est, quod saepe Christus admo-
net, ut tollat unusquisq. crucem suam, & eum seque-
tur. Mat. 10.g. Mar. 8.d. Luc. 9.c. & 14.f.

ad purgationem et c.) ad animae salutem pertinent,
Amil.

CAP. I. Excerptum de canonib. catholicorum Pa-
trum, vel paenitentiae, ad remedium animarum
domini Agberti Archiepiscopi) Ex scriptis Pro-
phetarum, (malo, Prophetarum,) & Gregorii, Hierony-
mi, & Augustini, & de tribus Paenitentialib. colle-
ctum, Burchar. Wormac.lib. 19. cap. 8. Inscriptio ve-
ro eius capitul est, Salubre antidotum animarum. In
veteri alio libro sic est, De qualitate culparum, & de
disciplina, atque doctrina sacerdotum, idem sancti

RABANI MAVRI
MOGVNTINENSIS ARCHIE.
PISCOPI PAENITENTIVM LIBER.

PRAEFATIO.

Domino in domino dominorum dilectissimo,
Othgario Archiepiscopo, Rabanus peccator,
in Christo optat salutem.

V A M D I V vos, sancte Pater, speraba-
mus ad nos venturos, citius fore aduen-
tum vestrum optabamus. Sed quia post-
quam abistis a nobis, et maestos nos de
abscessu vestro reliquistis, orandum
nobis esse censebamus, ut Diuina ma-
iestas incolumes vos seruans, concedat nobis, iterum
vos sanos videre; quia sanitas vestra sospitas est nostra.
Si autem aliquid vobis aduersi contigerit, tristes nos,
ac turbatos sine dubio efficiet. De cetero quoque
quia quando hic praesentialiter fuisti, placuit sanctita-
ti vestrae, cum paritate nostra aliquid tractare, atque
conferre, de diuersis transgressionibus, in quibus fragili-
tas humana diuina paecepta transgreditur, quomodo
per paenitentiam restaurari possint, atq. Deo reconcilia-
ri hi, qui in diuersis sceleribus praevaricantur legem Dei.
Ideo quae iussisti mihi, vt de canonibus, et sanctorum
Patrum sententiis breviter excerptem, atq. in unum col-
ligere, quae a magistris Ecclesiae huiusmodi personis
ad emendationem vitiorum promulgata sunt, feci quod
mandasti, et in uno libello ea descripsi, quo haberetis in
aa prom-

IN RABANI LIBRVM PAENITENTIVM NOTAE.

PRAEFATIO Othgario Archiepiscopo) Hunc arbitror fuisse eiusdem sedis Archiepiscopum, cui Rabanus succedit. Heribaldum vocant Iuo, & Gratian. et liber Tarragon. in locis mox citandis.

CAP. I. In primis ergo visum est et c.) Haec verba referunt Iuo Carnoten. lib. 3. tit. 11. cap. 20. Panor. et parte 6. c. 400. decr. & liber Tarragon. lib. 6. c. 227. & Gratian. dist. 50. c. 34. de his. & Paeniten. Roma. tit. 8. cap. 1. ex concilio Ilerdensi non recte.

Pag. 5. vers. 3. in Nicaeno concilio cap. viii.) Caput nonum est Graecis, & in Corpore canonum.

Vers. 4. Si qui presbyteri et c.) Verba sunt Dionysii Exigui interpres Graeci canonis noni Nicaeni, ut appareat ex Corpore canonum. Refert Burchar. lib. 2. c. 13. & Iuo parte 6. c. 33. decr. & Ansel. li. 8. c. 13. Ex alio interprete Gratian. distin. 81. c. 4. si qui sine. & ex Mariini Bracar. c. 24. dist. 24. c. vlt.

Vet. 9. Item in Neocaesarien. concilio cap. ix.) Cap. ix. est Graecis, & in Corpore canonum.

Vet. 10. Presbyter si praeoccupatus et c.) Dionysii Exigui verba sunt interpres Graeci canonis noni Neocaesarien. ut constat ex Corpore canonum. Refert Burch. lib. 2. c. 49. Iuo lib. 3. tit. 11. cap. 19. Panor. & dd par.

EPISTVLA CANONICA SANCTI GREGORII NYSAENI

EPISCOPI AD SANCTVM LETOIVM

MELITENES EPISCOPVM.

VNUM hoc quoque est eorum, quae ad sanctum festum spectant, ut nos intelligamus legitimam, et canoniam in his, qui peccarunt dispositionem; quo pacto curretur omnis morbus animae, qui ex aliquo peccato nascitur. Quoniam enim hoc etiam est universale festum creationis, quod in praefituto anni circuli ambitu, singulis annis in universo mundo impletum propter cius, qui ceciderat resurrectionem, peragitur, casus autem est peccatum, resurrecio vero ex peccati casu ereditio; recte hodie habebit, si non solum eos, qui ex regeneratione per lauacri gratiam transmutati sunt, adducamus; sed eos etiam, qui per paenitentiam, et conuersationem a mortuis operibus ad viuentem viam rursus ascendunt, ad salutarem spem manu dicamus, a qua per peccatum alienati sunt. Neq. vero parvum opus est, ea, quae de his dicenda sunt, in testo, et probato iudicio disponere, iuxta praeceptum Prophe- Psal. cxii.
tat, quod iubet oportere sermones disponere in iudicio, ne quicquamadmodum habet ipsum oraculum, non moucatu in aeratum, et in memoria aeterna sit iustus. Quemadmodum enim etiam in corporis curatione unus quidem est medicinae finis, sanare cum, qui laborat, varius autem est curationis genus; pro morborum enim varietate conuenienter quoq. ratio curandi uniuersi. morbo adiutetur; ita cum multa sit in morbo quoq. animae af-
ficiuntur.

Aa sectio-

12 EX. EPIST. CAN. S. GREG. THAVM.

.xiiii. c tis parere, studiose misimus. Tu vero consuetas pronobis preces Deo offerre ne intermitas. Debes enim, ut gratius filius ei, qui te secundum Deum genuit in senectute, per tuas orationes alimentum, conuenienter praeccepto, quod iubet honorare parentes, ut tibi beneficis, et sis longaeus super terram. Clarum est autem, quod ut symbolum sacerdotale litteras accipies, neque munus hospitale contempnes, etiam si sit minus, summa tui ingenii bonitate.

Exo. 20.
b.

EX EPISTVLA CANONICA SANCTI GREGORII THAVMATORGI

Episcopi Neocaesariensis de his, qui in Barbarorum incursione idolothyta comedunt, et alia peccarunt.

.xxi. iv. c

Canon XI. et ultimus.

ELETVS, seu luctus est extra portam oratorii: ubi peccatorem stantem oportet fideles ingredientes orare, ut pro se presentur. Auditio est intra portam in scutula, ubi oportet eum, qui peccauit, stare. Iusq. ad cathecumenos etiam illinc egredi. Audiens enim, inquit, scripturas, et doctrinam cicitur, et peccatione ne dignus censeatur. Subiectio autem, seu substratio est, ut intra templi portam transi cum cathecumenis egrediatur. Congregatio, seu consistentia est, ut cum fidelibus consistat, et cum cathecumenis non egrediatur; postremo est participatio sacramentorum.

.xi. c

IN EPISTVLAM CA-
NONICAM SANCTI GREGORII
NYSAENI EPISCOPI NOTAE.

HAEC Graece scripta est a B. Gregorio; Latinam
fecit Gentianus Hermetus; mutauit quaedam Petrus
Galesius in Latina interpretatione, cum eam contu-
lisset cum Graecis libris. Fuit autem Gregorius Basili
Episcopi frater. Obitus huius festus dies celebratur in
Graecia IV. Idus Ianuar. ut constat ex Nouella Ma-
meli Communi, quam refert scholiast. Balsamonistit.
7. c. 1. nomocanonis Photii. In synodo Constantinop.
quam ipssi sextam dixerunt, hi canones approbantur.
cap. 2. in Trullo. Refert Iuolib. 2. tit. II. c. 29. Panor.
¶ parte 4. c. 134 decret. liber Caesaraug. lib. 2. c. 8.
¶ Grat. dist. 16. c. 7. quoniam in fine. Idem Gentia-
nus Theodoro Balsamoni Antiocheno Patriarchae
tribuit huius epistulae scholia, sive interpretationem,
quamecum Lacinam fecit: ego eam Ioannis Zonarae
fuisse, in libris meis Graecis inueni. Exstant etiam
Graece Alexii Aristeni breviora scholia. Pars hu-
ius epist. ad Leroium exstat lib. 60. Basil. ut dicemus
capite quinto.

Pag. 1. vers. 25. Quemadmodum enim etiam in
corporis curatione et c.) Hac de re agitur in Ti-
maei Locrensis libro de anima mundi, & in Platonis

IN CANONES PAENITEN-
TIALES, QVI CVM GRATIANI
LIBRO EDI SOLENT, NOTAE.

QVIA prodeesse omnib. cupimus, & non omnes ea-
dem sapimus, neq. eodem modo discunt, pro singulorum
scilicet ingenii, & institutionib. hos canones vulgo
notos praeterire noluimus. Sumuntur autem ex sum-
ma Astensis lib. 5. tit. 32. Ante hunc librum Ostien-
sis Cardinalis eadempaucis exceptis collegi in summa
titulo de paenitentia & remissioni. Addidit quaedam
sanctus Bonaventura in confessionali. Item beatus
Antoninus Archiepiscopus Florentinus in summa,
tertia parte, articulo 17. cap. 21. Nos tanum erra-
ta quaedam librariorum correximus.

CANONES PAENI-
TENTIALES, QVORVM NO-
TITIA EST VIRIS ECCLESIASTICIS
valde necessaria. Sunt autem quaedam regulae directiuae
ad paenitentias delinquentibus imponendas.

 Onsiderandum est de canonibus paenitentialibus. Ad quorum intelligentiam praconandum est, quod sicut est in scien-
tiis practicis, quae versantur circa opera,
quod sermo in vniuersali est incertus, et
dubius; sed cum applicatur ad singularia,
incipit quodammodo habere certitudinem: ut qui non
confi-